

Ксьонжик І. В.

*Д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна,
iryna_ksonzhyk@meta.ua*

НАДМІРНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Досліджено причини дисонансу у взаєминах ринку праці та ринку освітніх послуг. Визначено, що на ринку праці потрібні менш кваліфіковані фахівці, і, таким чином, цінність вищої освіти знижується. Даний феномен отримав назву “надлишкова освіта”. Виявлено залежність доходу фахівця від рівня надлишкової освіти.

Ключові слова: надлишкова освіта, ринок праці, випускники, працевлаштування.

В даний час на вітчизняному ринку праці є і бакалаври, і магістри. Здійснюючи вибір роботодавець, в більшості випадків, погано уявляє собі розходження між даними ступенями освіти. Найчастіше, перевага віддається найвищій сходинці – магістрам, хоча вимоги до займаної позиції відповідають рівню бакалавра. У зв’язку з цим на сучасному ринку праці спостерігається дисбаланс соціально-трудова відносин, високий рівень безробіття серед молодих фахівців з вищою освітою [1, с. 115-122].

В Україні спостерігається дисонанс у взаєминах ринку праці та ринку освітніх послуг. Це виражається в надвиробництві ВНЗ кадрів для тих секторів ринку праці, де очевидно його насичення. Насамперед це стосується випускників з дипломами економічного, фінансового та юридичного профілів, в той час, як сектори, пов’язані з інженерно-технічними

спеціальностями відчувають гострий дефіцит кваліфікованих кадрів.

Крім того, консолідована думка викладачів, роботодавців, депутатів, державних чиновників і служб зайнятості сходиться в одному – рівень підготовки випускників шкіл, технікумів і вищих навчальних закладів все більше знижується.

Витрати державного та місцевих бюджетів на освіту безперервно зростають, загальноосвітні та спеціалізовані навчальні заклади постійно зміцнюють свою матеріальну базу, підвищують заробітну плату педагогічним та технічним працівникам, вдосконалюють навчальні дисципліни, робочі програми.

Найпопулярнішими вакансіями для колишніх студентів є: продавець-консультант (16%), менеджер по продажам (12%), стажист (10%), менеджер по роботі з клієнтами (8,3%), касир (7,9%). Це означає, що на ринку праці потрібні менш кваліфіковані фахівці, і, таким чином, цінність вищої освіти знижується. Даний феномен отримав назву “надлишкова освіта” [2, с. 86-91].

Випускники ВНЗ, які мають високий рівень освіти, як правило, мають такий саме високий рівень вимог. Вони з дипломами інженерів, лікарів, педагогів, економістів не хочуть йти на звичайні робочі місця. У той же час кількість кваліфікованих робочих місць у вітчизняній економіці обмежена. Не знайшовши гідного місця, освічені молоді люди йдуть на робочі місця, що породжує внутрішнє невдоволення.

В даний час ще не досягнута загальна теоретична позиція, що дозволяє підсумувати сучасні підходи до визначення надлишкової освіти, не встановлено її типи, види і функції в культурній, соціальній і економічній сфері. У той же час вченими ведуться дебати щодо розробки відповідних параметрів для остаточного визначення надлишкової освіти та адекватності застосування тих чи інших об’єктивних або суб’єктивних критеріїв її оцінки.

У відповідності з об’єктивною оцінкою, доходи від надлишкової освіти значно нижче доходів від необхідної освіти, що в деякій мірі залежить від відмінностей між фактичним і реальним терміном навчання для виконання

певної роботи. Сфера дії та наслідки надлишкової освіти, які позначаються на доходах, одержуваних працівниками, значною мірою варіюються в різних дослідженнях. Ці відмінності включають такі аспекти, як країна, стать, інші соціально-демографічні фактори і параметри для визначення надлишкової освіти. Відповідно до їх аналізу, доходи від освіти, яка користується попитом, складають близько 8% у США і в Європі [3, с. 41-50].

В той же час дохід від надлишкової освіти становить 2,1% у Європі і 3,9% у США. Вчені відзначають, що відсоток робочої сили, яка може бути класифікована як така, що має надлишкову освіту, становить 26,3% у США і 21,5% в Європі. Дослідники стверджують, що за останні два десятиліття в цих країнах не відбулося ніякого кількісного збільшення працівників з надлишковою освітою. Що стосується України, то офіційна статистика, яка дозволяла б оцінити наявність та ступінь надлишкової освіти, відсутня.

З метою зниження рівня та негативних наслідків надлишкової освіти в Україні, керівництвом держави здійснюються такі заходи, як: перенавчання і перекваліфікація за потрібними на ринку праці спеціальностями вчорашніх студентів у службах зайнятості; скороченням бюджетних місць на спеціальностях, за якими відбувається перенасичення ринку праці; скорочення кількості вищих навчальних закладів, в першу чергу філій.

Разом з тим, надмірна освіта має ряд позитивних наслідків, прояв яких спостерігається з часом: посилення конкуренції на ринку праці; розширення й удосконалення можливостей потенційного працівника; підвищення територіальної мобільності молоді, як носія професійних знань та вмінь.

На сьогоднішній день в Україні яскравим прикладом позитивного наслідку надлишкової освіти є підготовка фахівців ІТ-сфери. Незважаючи на те, що на вітчизняному ринку праці спостерігається переважання пропозиції робочої сили даної спеціальності над пропозицією, знання та вміння ІТ-випускників однаково затребувані і надлишок їх підготовки в Україні компенсується зацікавленістю іноземних роботодавців.

Активний розвиток освіти в ІТ-галузі пояснюється тим, що незважаючи

на загальноекономічний спад ІТ-сектор з 4% у ВВП країни, стає, поряд з аграрним сектором, флагманом, здатним вивести вітчизняну економіку зі стагнації.

У загальносвітовому рейтингу за рівнем доходів ІТ-фрілансерів Україна поступається тільки Індії, США і Філіппінам. Дані про основні сфери працевлаштування ІТ-випускників в Україні свідчать, що 59% українських програмістів працюють в аутсорсингу; 28,5% в ІТ-компаніях, які створюють власний продукт; 4,5% в StartUp проектах; 8% в інших сферах діяльності. Щорічно близько 5% програмістів залишають Україну, оскільки залучаються до виконання проектів іноземними компаніями [4].

Загальносвітові тенденції та досвід вітчизняної ІТ-сфери вказують на те, що сьогодні і в майбутньому з метою зниження рівня надлишкової освіти та підвищення якості підготовки фахівців за всіма напрямками, необхідно збільшувати кількість навчальних годин за рахунок більш поглибленого вивчення іноземних мов, а також таких інтернаціональних дисциплін, як: бізнес-адміністрування, маркетинг, фінансове планування.

Список використаних джерел:

1. Зак Т. В. Избыточное образование и его роль в экономическом развитии // Вестник АГТУ. Серия: Экономика. – 2010. – № 1. – С. 115-122.
2. Погосян Н. В. Избыточное образование и его социально-экономические последствия / Н. В. Погосян // Вестник экспертного совета. – № 2 (2). – 2015. – С. 86-91.
3. Fengliang L. Job search and over-education : Evidence from China's labour market for postgraduates // Perspectives in Education. – 2010. – № 28 (2). P. 41-50.
4. World Bank : Youth Unemployment and Vocational Training. Background paper for the world development report 2013.

I. Ksonzhyk. Excessive education: problems and solutions.

Summary

Investigated the causes of dissonance in the relationship between labor market and market of educational services. Determined that the labor market need less qualified, and thus, the value of higher education is reduced. This phenomenon is called “over-education”. The dependence of the income of a specialist from the excessive level of education.

Key words: over-education, labour market, alumni, employment.